

The nutritional effects of *Aloe vera* extract on the activity of antioxidant enzymes, survival rate and non-specific immunity of Siberian sturgeon (*Acipenser baerii*)

Bazari Moghaddam, S.^{1*}

1- International Sturgeon Research Institute, Iranian Fisheries Science Research Institute, Agricultural Research Education and Extension Organization (AREEO), Rasht, Guilan, Iran

Received: 26 September 2025

Accepted: 1 November 2025

Abstract

Introduction: The use of natural immune stimulants in aquaculture, it is developing to booster the immune responses and increase fish resistance against diffusion of diseases spread. In this regard, considering the beneficial effects of the medicinal plant *Aloe vera*, this research was conducted with the aim of investigating the effects of *Aloe vera* extract on antioxidant enzymes, survival rate and non-specific immune indices of Siberian sturgeon (*Acipenser baerii*).

Materials and methods: A total of 180 Siberian sturgeon with an average weight of 10.95 ± 0.04 g were randomly distributed into four groups including a control group and three experimental groups (each group with three replications). *Aloe vera* powder extract was added to the special diet of the experimental groups in proportions of 0.5, 1 and 1.5%. Fish were fed manually with their special diet in fiberglass tanks for eight weeks.

Results and Discussion: At the end of the breeding period, catalase, GPX and SOD enzymes were measured. The results showed that the amount of catalase, SOD and GPX in the blood serum of the fish in the treatments increased compared to the control ($p < 0.05$). The amounts of lysozyme and ACH50, as non-specific immune components, were measured. The results showed that there is a significant difference in the amount of lysozyme and ACH50 in the treatments compared to the control group ($p < 0.05$). In addition, during the breeding period, no losses were observed in the reservoirs, and the survival rate in the treatments and the control was 100%.

Conclusion: Based on this, it was determined that *Aloe vera* extract has non-specific immune enhancing effects and its use at the rate of 1.5% in the diet can improve the activity of antioxidant enzymes and also as an immune stimulant in order to prevent disease be effective in the Siberian sturgeon.

Keywords: Siberian sturgeon, *Aloe vera* extract, antioxidant enzymes, survival, immune

---

* Corresponding Author: soheilbm274@gmail.com

"مقاله پژوهشی"

اثرات تغذیه‌ای عصاره آلوئه‌ورا (*Aloe vera*) بر فعالیت آنزیم های آنتی اکسیدانی، بازماندگی و ایمنی غیراختصاصی تاسماهی سیری (*Acipenser baerii*)

سهیل بازاری مقدم*

۱- انستیتو تحقیقات بین المللی ماهیان خاویاری، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، رشت، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۹/۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۷/۵

چکیده

استفاده از محرک‌های ایمنی طبیعی در آبی‌پروری، به منظور تقویت پاسخ‌های ایمنی و افزایش مقاومت ماهی در برابر بیماری‌های شایع رو به گسترش است. در این راستا، با توجه به اثرات سودمند گیاه دارویی آلوئه ورا (*Aloe vera*)، این پژوهش با هدف بررسی اثرات عصاره آلوئه ورا بر عملکرد آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی، بازماندگی و شاخص‌های ایمنی غیراختصاصی تاسماهی سیری (*Acipenser baerii*) انجام پذیرفت. مجموعاً ۱۸۰ عدد تاسماهی سیری با میانگین وزنی $10/95 \pm 0/04$ گرم به طور تصادفی در چهار تیمار شامل یک تیمار شاهد و سه تیمار آزمایشی (هر تیمار با سه تکرار) توزیع شدند. عصاره پودری آلوئه ورا به نسبت‌های ۰/۵، ۱ و ۱/۵ درصد به غذای مصرفی خاص تیمارهای آزمایشی افزوده شد. ماهیان در مخازن فایبرگلاس به مدت هشت هفته با جیره غذایی خاص خود به طور دستی تغذیه شدند. در پایان دوره پرورش، آنزیم‌های کاتالاز، گلوکاتایون پراکسیداز و سوپراکسید دیسموتاز مورد سنجش قرار گرفتند. همچنین مقادیر لیروزیم و فعالیت آلترناتیو کمپلمان از اجزاء ایمنی غیر اختصاصی اندازه گیری شدند. نتایج نشان داد که میزان کاتالاز، سوپراکسید دیسموتاز و گلوکاتایون پراکسیداز سرم خون ماهیان در تیمارها نسبت به شاهد افزایش داشته است ($p < 0.05$). نتایج نشان داد که تفاوت معنی دار در میزان لیروزیم و فعالیت آلترناتیو کمپلمان در تیمارها نسبت به شاهد وجود دارد ($p < 0.05$). ضمناً در طول دوره پرورش نیز تلفاتی در مخازن مشاهده نشد و بازماندگی در تیمارها و شاهد ۱۰۰ درصد بود. بر این اساس مشخص گردید که عصاره آلوئه ورا دارای اثرات تقویت کننده ایمنی غیراختصاصی بوده و استفاده از آن به میزان ۱/۵ درصد در جیره غذایی، می‌تواند در ارتقاء فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی و نیز به عنوان محرک ایمنی بمنظور پیشگیری از بیماری در تاسماهی سیری موثر باشد.

کلمات کلیدی: تاسماهی سیری، عصاره آلوئه ورا، آنزیم های آنتی اکسیدانی، بازماندگی، ایمنی

مقدمه

استفاده از گیاهان دارویی از دیر باز به علت داشتن برخی ترکیبات شیمیایی خاص و ارزشمند، بطور ویژه در پیشگیری و درمان انواع بیماری ها مورد توجه قرار گرفته است (Bazari Moghaddam *et al.*, 2020). تاسماهیان، گونه‌هایی ارزشمند از ماهیان بوده که از دیدگاه اقتصادی در آبی پروری بسیار حائز اهمیت می‌باشند (Hung, 2017). تاسماهی سبیری (*Acipenser baerii*) از گونه‌های با ارزش تجاری است که به راحتی با شرایط پرورشی سازگار شده و در برابر تغییرات شرایط محیطی پرورش مقاوم می‌باشد. سریع‌الرشد بودن، کوتاه بودن دوره رسیدگی بلوغ جنسی و خاویاردهی در کوتاه مدت، گستردگی و تنوع در رژیم غذایی سبب گردیده است که این گونه به عنوان یکی از گونه‌های اصلی در پرورش گوشتی ماهیان خاویاری آب شیرین معرفی گردد (Adamek *et al.*, 2007).

نظر به اینکه رشد آبزیان تحت تأثیر عوامل مختلف محیطی و تغذیه‌ای قرار می‌گیرد، لذا افزودنی‌های غذایی گیاهی می‌توانند با تأثیر بر شاخص‌هایی، گوناگونی میزان رشد و ایمنی در آبزیان را نیز تحت تأثیر قرار دهند. منابع گیاهی به دلیل قیمت مناسب و دسترسی به آنها به عنوان مواد طبیعی و نیز قابلیت استفاده از ترکیبات فرعی آنها از امتیازات ویژه‌ای برخوردار می‌باشند (Bazari Moghaddam *et al.*, 2017).

یکی از گیاهان دارویی ارزشمند، آلوئه ورا (*Aloe vera*) از خانواده Liliaceae و بومی مناطق گرمسیری است که دارای بیش از ۷۵ ماده مغذی، ۲۰۰ ترکیب فعال، ۲۰ نوع ماده معدنی، ۱۸ نوع آمینو اسید و ۱۲ نوع

ویتامین بوده و ترکیباتی نظیر آلونین، فامودین، آنتراکینون، ایزوباربالونین در آن موجود است (Mandrioli *et al.*, 2011).

امروزه استفاده از ترکیبات گیاهی با خواص آنتی‌اکسیدانی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. این در حالی است که در ماهیان نیز مانند سایر مهره داران، دفاع آنتی‌اکسیدانی در سلامت و پیشگیری از آسیب های سلولی حائز اهمیت می‌باشد. از این رو تقویت این سامانه دفاعی می‌تواند منجر به حفظ سلامتی ماهی و جلوگیری از ضایعات ایجاد شده در اثر تنش اکسیداتیو گردد. در گیاه آلوئه ورا ترکیبی به نام آلوئه امودین (Aloe emodin) وجود دارد که نقش بسیار مهمی در دفاع آنتی‌اکسیدانی و کاهش تنش‌های اکسیداتیو را دارا می‌باشد. همچنین آلوئه امودین که یک ترکیب طبیعی فعال در برگ‌های آلوئه ورا می‌باشد، دارای خواص دارویی بسیاری مانند خواص آنتی‌اکسیدانی، آنتی ویروسی و ضد سرطانی است. مطالعات نشان داده‌اند که استفاده از عصاره‌های گیاهی خاص در راستای حفظ و افزایش سطح سلامت آبزیان، مقاومت در برابر بیماری‌ها و استرس، امروزه با اقبال بیشتری روبرو شده‌اند. بر این اساس، ترکیبات ثانویه موجود در گیاهان دارویی نظیر پلی‌ساکاریدها، اسیدهای آلی، آلکالوئیدها، گلیکوزیدها و روغن‌ها می‌توانند در تقویت سیستم ایمنی ماهیان تأثیرگذار باشند (Govind *et al.*, 2012). لازم به ذکر است مطالعات گوناگونی در ارتباط با بکارگیری آلوئه ورا در آبی پروری و افزودن این گیاه در جیره غذایی ماهی انجام گردیده، بطوریکه نتایج حاکی از اثربخشی قابل توجه آن در سلامت آبزیان بوده‌است (Qasim and Mohsen, 2022; Yunus *et al.*, 2021; Ayoola and Ishola, Farahi *et al.*, 2020; Salem and Moammer, 2024;

مواد و روش‌ها

با توجه به ضرورت تهیه عصاره آلوئه‌ورا، در ابتدا از برگ‌های گیاه آلوئه‌ورا پس از تخلیه ژل، با روش پرکولاسیون، عصاره‌گیری بعمل آمد (Haghighi *et al.*, 2014). در خاتمه مرحله عصاره‌گیری، بمنظور آنالیز ترکیبات موجود در عصاره با توجه به تنوع ترکیبات موجود در برگ آلوئه‌ورا و ویژگی‌های خاص هر یک از ترکیبات، نظیر نقطه جوش متفاوت، از دو روش کروماتوگرافی گازی (GC-MS) و کروماتوگرافی مایع (HPLC) استفاده شد (Lakshmi and Rajalakshmi, 2011).

et al., 2010; Alishahi Wang *et al.*, 2011; 2012; Alishahi and Abdi, 2013; Haghighi *et al.*, 2014; Golestan *et al.*, 2014.

با توجه به این که تاسماهی سبیری یکی از گونه‌های اصلی پرورشی خاویاری در ایران است، لذا این مطالعه با هدف ارزیابی اثرات آلوئه‌ورا بر سیستم دفاع آنتی‌اکسیدانی، میزان بازماندگی و اثر بخشی بر ایمنی غیراختصاصی این گونه صورت پذیرفت.

جدول ۱: میزان ترکیبات موجود در عصاره آلوئه‌ورا

Table 1: The amount of compounds in *Aloe vera* extract

Types of combinations	(%) compounds	Types of combinations	(%) compounds
Aloin	28.81	Comaric acid	7.62
Oleic acid	6.23	Squalene	13.8
B-Sitostrol	1.41	Limoene	10.26
Lupeol	4.7	n- Hexadecanoic acid	10.24
Campesterol	2.18	other components	6.3
Carvone	8.43		

بوده است. به منظور افزودن عصاره پودری به غذا و تهیه جیره غذایی حاوی مقادیر مختلف عصاره آلوئه‌ورا (۰/۵، ۱ و ۱/۵ درصد)، از روش انحلال عصاره پودری در آب و اسپری نمودن در سطوح غذا و سپس همزدن کامل این ترکیبات استفاده شد (Haghighi *et al.*, 2014). غذاهای تهیه شده بر روی سینی‌های مجزا (به مدت ۲۴ ساعت) و در دمای محیط خشک گردیدند. سپس غذای خشک شده بر اساس روش استاندارد، به روش اسپری، روغن اندود گردید. غذای تولید شده در ظروف ویژه درب‌دار ریخته شد و سپس به منظور

در این مطالعه، ۱۸۰ عدد تاسماهی سبیری با میانگین وزنی 10.95 ± 0.04 گرم به طور تصادفی در چهار تیمار شامل یک تیمار شاهد و سه تیمار آزمایشی (هر تیمار با سه تکرار) در مخازن فایبرگلاس با حجم آبگیری ۳۵۰ لیتر توزیع شدند. دوره غذایی و پرورش به مدت ۸ هفته در نظر گرفته شد. در این مطالعه، به منظور تولید جیره حاوی درصد‌های مختلف عصاره پودری آلوئه‌ورا (۰/۵، ۱ و ۱/۵ درصد)، از پلت تجاری استفاده گردید. جیره مورد استفاده دارای مقادیر پروتئین خام ۴۲ درصد، چربی خام ۱۸ درصد، فیبر خام ۳/۵ درصد، خاکستر ۱۰ درصد و رطوبت ۱۰ درصد

توزیع در وعده‌های مختلف در دمای ۴ درجه سانتی گراد نگهداری گردیدند.

ماهیان روزانه سه بار به میزان ۳ درصد وزن بدن طی ۸ هفته در تیمارهای مختلف مورد تغذیه قرار گرفتند. به منظور حفظ شرایط مناسب فیزیکی و شیمیایی آب پارامترهای کیفی آب در طول دوره اندازه‌گیری و ثبت گردیدند. بدین منظور اندازه‌گیری درجه حرارت، اکسیژن و pH آب بصورت روزانه انجام گرفت. اکسیژن با استفاده از دستگاه اکسی متر (OXI3230B/SET)، pH با استفاده از دستگاه pH متر (pH330i/SET) اندازه‌گیری شد. بطوری که میانگین‌های درجه حرارت آب $20.6 \pm 0.79^{\circ}\text{C}$ ، اکسیژن محلول $7.28 \pm 0.64 \text{ mg/l}$ و pH معادل 7.37 ± 0.9 تعیین گردید.

به منظور بررسی تاثیر سطوح مختلف عصاره آلوئه ورا بر فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی و ایمنی غیراختصاصی تاسماهی سیری، نسبت به خونگیری (در خاتمه دوره پرورشی و ۲۴ ساعت پس از قطع غذا)، اقدام گردید. بطوری که از هر تیمار ۹ عدد ماهی (۳ عدد از هر تکرار) به صورت تصادفی صید گردیده و خونگیری با استفاده از سرنگ ۲ سی سی فاقد مواد ضد انعقاد انجام شد (Taghian *et al.*, 2023). به منظور انجام مطالعات سرولولژی، خون موجود در ویال‌های اپندورف (فاقد ماده ضد انعقاد) توسط دستگاه سانتریفیوژ با سرعت ۳۰۰۰ دور در دقیقه بمدت ۱۰ دقیقه سانتریفیوژ گردیدند. پس از انتقال سرم توسط سمپلر به ویال‌های جدید، در دمای ۸۰- درجه سانتی گراد نگهداری شدند.

پس از جداسازی سرم، فعالیت آنزیم‌های گلوکاتایون پراکسیداز (GPX)، سوپراکسید دیسموتاز (SOD) و

کاتالاز (CAT) طبق روش شرکت سازنده کیت (Zellbio, Germany) و با استفاده از دستگاه ELISA Reader (DANA, DA3200, Iran) سنجش گردیدند (Mela *et al.*, 2013). برای سنجش میزان لیزوزیم سرمی از روش توصیه شده Sahoo و همکاران (۲۰۰۸) استفاده شد. مقادیر لیزوزیم، با استفاده از دستگاه Elisa reader (Awarness, USA) مدل Statfax-2100 و به روش کدورت سنجی (Turbidometric) از طریق تحلیل تدریجی باکتری‌های گرم مثبت *Micrococcus lysodeikticus* (Sigma, USA) اندازه‌گیری شد. همچنین فعالیت آلترناتیو کمپلمان (ACH50) بر اساس روش نور سنجی یا Photometric سنجیده شد و بوسیله همولیز سلول‌های قرمز خون خرگوش (RaRBC; TCS Biociences. Botolph (Clydon, UK) مورد اندازه‌گیری قرار گرفت.

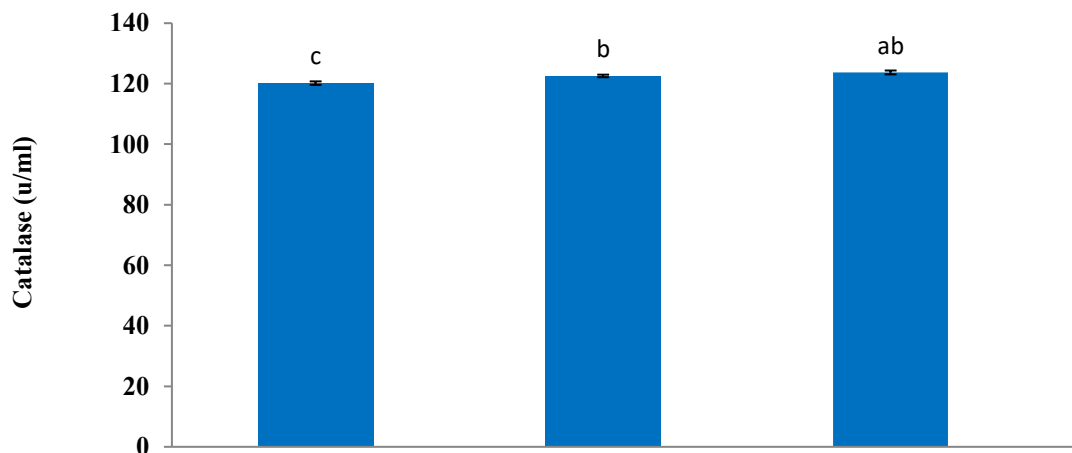
تجزیه و تحلیل آماری

به منظور بررسی توزیع نرمال داده‌ها جهت تشکیل تیمارها از آزمون Kolmogorov-Smirnov و برای رسم نمودار از هیستوگرام استفاده شد. به منظور مقایسه آماری بین گروه‌ها در تیمارها از آزمون تجزیه واریانس یکطرفه (One-way ANOVA) و پس از انجام آزمون Test of Homogeneity of Variances جهت مقایسه گروه‌ها با یکدیگر از آزمون دانکن (Duncan) در سطح ۹۵ درصد استفاده شد. تمامی آنالیزهای آماری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ و جهت رسم نمودارها از نرم افزار Excel 2016 استفاده گردید.

نتایج

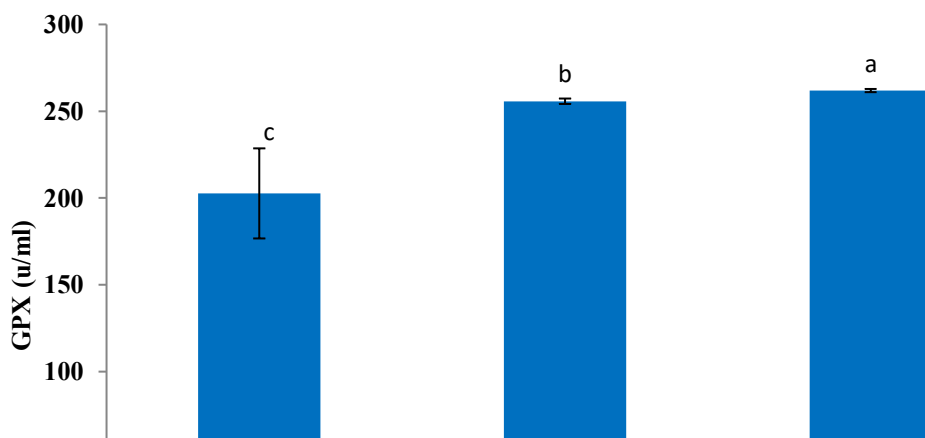
در این مطالعه، با مقایسه آنزیم کاتالاز در سرم خون ماهیان در تیمارهای مختلف، اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده گردید. نتایج حاصل از آزمون دانکن نیز نشان داد که میزان کاتالاز در تیمارها نسبت به شاهد روند

افزایشی داشته، بطوری که مقدار این آنزیم در تیمار ۱/۵ درصد عصاره آلوئه‌ورا، به شکل معنی‌داری بیشتر از سایر تیمارها بوده و کمترین میزان کاتالاز نیز در شاهد سنجش گردید ($p < 0.05$) (شکل ۱).

شکل ۱: مقایسه مقادیر کاتالاز سرم خون تاسماهی سیبری تغذیه شده با سطوح مختلف عصاره آلوئه‌ورا
Figure 1: Comparison of serum catalase in Siberian sturgeon fed with different levels of *Aloe vera* extract

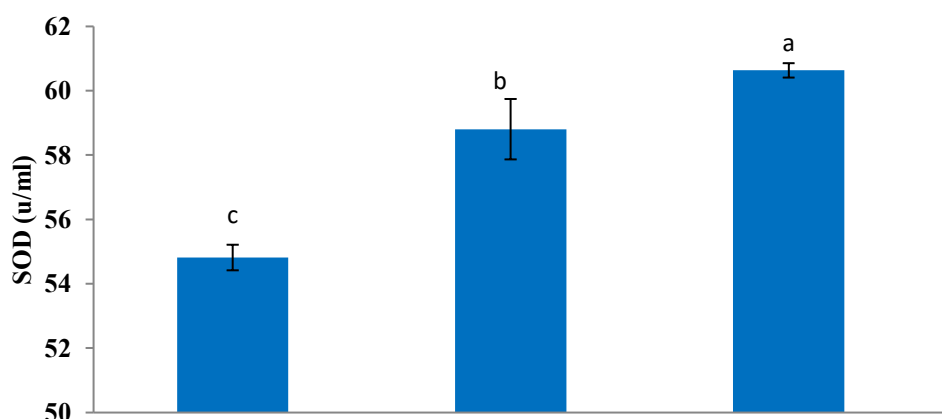
همچنین مقادیر گلوکاتایون پراکسیداز در سرم خون ماهیان، در تیمارهای مختلف، اختلاف معنی‌دار آماری مشاهده گردید. نتایج آزمون دانکن نیز نشان داد که میزان گلوکاتایون پراکسیداز سرم خون ماهیان در تیمارهای ۱/۵ و ۱ درصد آلوئه‌ورا به شکل معنی‌داری بیشتر بوده است ($p < 0.05$) (شکل ۲).

شکل ۲: مقایسه مقادیر گلوکاتایون پراکسیداز سرم خون تاسماهی سیبری تغذیه شده با سطوح مختلف عصاره آلوئه‌ورا
Figure 2: Comparison of serum GPX in Siberian sturgeon fed with different levels of *Aloe vera* extract

نسبت به شاهد به طور معنی داری روند افزایشی داشته است و میزان این آنزیم در تیمارهای ۱/۵ و ۱ درصد آلوئه ورا به شکل معنی داری بیش از سایر تیمارها می باشد (شکل ۳) ($p < 0.05$).

میزان سوپراکسید دیسموتاز سرم خون ماهیان تغذیه شده با سطوح گوناگون عصاره آلوئه ورا، در تیمارها اختلاف معنی دار آماری مشاهده گردید. ضمن اینکه، نتایج حاصل از آزمون دانکن نشان داد که میزان سوپراکسید دیسموتاز سرم خون ماهیان در تیمارها

شکل ۳: مقایسه مقادیر سوپراکسید دیسموتاز سرم خون تاسماهی سیبری تغذیه شده با سطوح مختلف عصاره آلوئه ورا

Figure 3: Comparison of serum SOD in Siberian sturgeon fed with different levels of *Aloe vera* extract

میزان لیزوزیم و فعالیت آلترناتیو کمپلمان در گروه شاهد و بالاترین میزان در خصوص هر یک از پارامترهای ایمنی، در تیمار ۱/۵ درصد عصاره آلوئه ورا اندازه گیری گردید. در طول دوره پرورش نیز تلفاتی در مخازن مشاهده نشد و بازماندگی در تیمارها و شاهد ۱۰۰ درصد بوده است ($p < 0.05$).

در جدول ۲، نتایج شاخص های ایمنی غیراختصاصی تاسماهیان سیبری تغذیه شده با درصدهای مختلف عصاره آلوئه ورا نشان داده شده است. در این مطالعه، نتایج پارامترهای ایمنی نشان داد که سطوح سرمی لیزوزیم و فعالیت آلترناتیو کمپلمان در تیمارهای مختلف در مقایسه با شاهد در خاتمه دوره پرورش تفاوت معنی داری داشت، بطوری که کمترین

جدول ۲: شاخص های ایمنی غیر اختصاصی تاسماهی سیبری تغذیه شده با غذای حاوی عصاره آلوئه ورا (خطای استاندارد $\pm$ میانگین)

Table 2: Non-specific immune indices of Siberian sturgeon fed with food containing *Aloe vera* extract (mean $\pm$ standard error)

Immune indices	Control	0.5%	1%	1.5%
Lysozyme (u/ml)	11 $\pm$ 0.58 ^a	21.33 $\pm$ 0.67 ^b	25.33 $\pm$ 0.88 ^c	28 $\pm$ 0.58 ^d
ACH50 (u/ml)	191.67 $\pm$ 1.45 ^a	217.67 $\pm$ 1.2 ^b	220 $\pm$ 1.02 ^b	224 $\pm$ 2.3 ^c

حروف لاتین متفاوت در هر سطر نشان دهنده وجود اختلاف معنی‌دار آماری است ($p < 0.05$)

بحث

در این پژوهش با افزودن سطوح مختلف عصاره آلوئه‌ورا به جیره غذایی روزانه، میزان کاتالاز، سوپراکسید دیسموتاز و گلوکاتایون پراکسیداز سرم خون تاسماهی سیری در تیمارها نسبت به شاهد افزایش نشان داد. افزایش سطوح این آنزیم‌ها نشان دهنده بهبود مکانیسم‌های دفاعی آنتی‌اکسیدانی بوده که می‌تواند به ترکیبات زیست‌فعال موجود در عصاره آلوئه‌ورا مرتبط شود.

بطور کلی رادیکال‌های آزاد در بدن موجودات زنده دارای دو منشاء داخلی و خارجی بوده و به واسطه چندین مکانیسم ایجاد می‌گردند (Bazari Moghaddam et al., 2023). منشاء داخلی ایجاد رادیکال‌های آزاد، متابولیسم‌های طبیعی بدن از جمله زنجیره تنفسی میتوکندری، فعالیت آنزیمی سایتوکروم P450 در سلول می‌باشد. در این راستا عوامل استرس‌زای محیطی مانند تغییرات دمایی، اکسیژنی و آلاینده‌های مختلف از قبیل آفت‌کش‌ها، فلزات سنگین و نیز ترکیبات مختلف بیگانه زیست (Xenobiotic) منشاء خارجی ایجاد رادیکال‌های آزاد محسوب می‌گردند. افزایش رادیکال‌های آزاد می‌تواند موجب آسیب‌های جدی از جمله تغییر در اندازه، شکل ترکیبات و اجزاء مختلف سلولی و جهش‌های DNA شود (Devasagayam et al., 2004; Reardon and Bhat, 2007). در این راستا سیستم دفاع آنتی‌اکسیدانی ماهی در خنثی سازی گونه‌های فعال اکسیژن نقش مفیدی را دارا بوده و آلوئه‌ورا نیز دارای محتوای آنتی‌اکسیدانی غنی می‌باشد. ضمن اینکه طی بررسی اثرات آلوئه‌ورا خوراکی در قزل‌آلای

رنگین کمان مشخص گردید (Golestan et al., 2014) که مصرف این عصاره در سطوح ۰/۵، ۱ و ۲ در هزار، با افزودن به جیره غذایی، اختلاف معنی‌داری را در مقایسه با گروه شاهد ایجاد ننموده‌است. مطالعات متعددی در مورد اثرات سایر گیاهان دارویی بر فعالیت آنتی‌اکسیدانی ماهیان انجام شده است، بطوریکه نتایج حاکی از تاثیرگذاری مثبت تجویز خوراکی عصاره پودری سرخارگل و سیر بر ظرفیت آنتی‌اکسیدانی بچه فیل ماهی پرورشی بوده است (Bazari Moghaddam et al., 2023). همچنین در یک مقاله مروری، به اثرات مصرف عصاره آلوئه‌ورا در قزل‌آلای رنگین کمان پرداخته شد که نتایج حاکی از تاثیرگذاری مثبت بر شاخص‌های آنتی‌اکسیدانی بوده است (Salem and Moammer, 2024). Aly و Mohamed (2010)، کارایی رژیم‌های حاوی سرخارگل و سیر برای تیلاپای نیل (*Oreochromis niloticus*) را ارزیابی نمودند، نتایج تحقیق آنها نشان داد که این جیره غذایی به طور قابل توجهی، فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی مانند سوپراکسید دیسموتاز و گلوکاتایون پراکسیداز را افزایش داده‌است. در مطالعه دیگری Adineh و همکاران (۲۰۲۰) اثرات عصاره سیر ریز کپسوله شده بر روی قزل‌آلای رنگین کمان را بررسی نمودند، نتایج نشان داد که این عصاره به طور قابل توجهی فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی مانند سوپراکسید دیسموتاز و کاتالاز را افزایش می‌دهد. Raissy و همکاران (۲۰۲۱) در مورد اثرات سرخارگل بر رشد و سلامت ماهی، خواص آن را در افزایش رشد، مقاومت در برابر بیماری، اثرات آنتی‌اکسیدانی و تحریک کننده ایمنی اعلام نمودند. این بررسی نشان داد که سرخارگل دارای خواص

آنتی اکسیدانی است که می تواند سلامت ماهی را بهبود بخشد. ضمناً در مطالعه ای بیان گردید که افزودن گیاه آقوی به جیره غذایی ماهی کپور معمولی تاثیرات معنی داری در فعالیت آنزیم های گلوکوتایون پراکسیداز، سوپراکسید دیسموتاز و کاتالاز داشته است (Taghian *et al.*, 2023). بطور کلی آنزیم سوپراکسید دیسموتاز نقش اساسی در حفاظت از بافت های بدن را در مقابل رادیکال های آزاد اکسیژن دارد و به منظور مقابله با رادیکال های آزاد، سوپراکسید به مولکول اکسیژن معمولی یا هیدروژن پراکسید تبدیل می شود. در ضمن باید بیان نمود گلوکوتایون پراکسیداز، آنتی اکسیدانی بسیار قوی بوده که نقش اساسی در محافظت اجزای مهم سلول در برابر واکنش با گروه های عامل اکسیژن دار (پراکسیدها و رادیکال های آزاد) را دارا می باشد. گلوکوتایون با ترکیباتی که رادیکال آزاد دارند واکنش داده و نهایتاً از بدن خارج می گردد (Peixoto *et al.*, 2016).

همانگونه که بیان گردید در مطالعه حاضر تلفاتی در تیمارها و شاهد مشاهده نشد و بازماندگی ۱۰۰ درصد بود. درصد بازماندگی نشان دهنده ایمنی در مقابل عوامل بیماری زا و استرس های محیطی می باشد. نظر به اینکه، درصد بازماندگی ماهیان در این پژوهش در تمامی تیمارها تفاوتی با گروه شاهد نداشته، شاید بتوان این موضوع را با کیفیت بالای آب و فراهم بودن شرایط بهینه پرورش و نگهداری مرتبط دانست (Taghian *et al.*, 2023).

تاکنون نتایج متفاوتی از اثرات رژیم غذایی حاوی آلوئه ورا بر سطوح ایمنی گونه های مختلف ماهیان حاصل شده است. بر اساس گزارش Farahi و همکاران (۲۰۱۲)، جیره غذایی حاوی مکمل آلوئه ورا نتوانست

در عملکرد ایمنی و رشد قزل آلائی رنگین کمان تاثیر گذار باشد. اما در میزان بازماندگی ماهیان مفید بود. Wang و همکاران (۲۰۱۱) بیان داشتند که کاربرد سطوح بالایی از آلوئه ورا (۰/۱٪ و ۱٪) در غذای قزل آلائی رنگین کمان اثر مثبتی بر عملکرد ایمنی این ماهی داشته است. Alishahi و همکاران (۲۰۱۰) گزارش نمودند تجویز خوراکی صبر زرد به میزان ۰/۵٪ وزن غذا موجب افزایش فعالیت لیزوزیم سرم کپور معمولی گردید. در مطالعه حاضر، افزایش در مقادیر لیزوزیم در مقدار ۱/۵ درصد عصاره آلوئه ورا مشاهده شد. باید توجه نمود که آلوئه ورا از ترکیبات بالقوه فعالی از قبیل ویتامین ها، آنزیم ها، مواد معدنی، قندها، لیگنین، ساپونین، اسید سالیسیلیک و اسیدهای آمینه تشکیل شده است (Surjushe *et al.*, 2008). لذا لیزوزیم سرم از طریق قطع پیوندهای گلیکوزیدی بتا-۱، ۴ بین اسید N- استیل مورامیک و N- استیل گلوکوزامید پپتیدوگلیکان دیواره سلول باکتری، از رشد میکروارگانیسم ها جلوگیری می کند (Choi *et al.*, 2008). افزایش میزان فعالیت لیزوزیم سرم گویای بهبود وضعیت ایمنی ماهی است و افزایش آن به مقابله بهتر سیستم ایمنی ماهی در برابر عوامل عفونی و استرس زا کمک می نماید. افزایش فعالیت لیزوزیم متعاقب تجویز برخی محرک های ایمنی، واکسن ها و برخی پریوتیک ها در ماهی نیز مشاهده شده است (Alishahi *et al.*, 2010). Alishahi و Abdi (۲۰۱۳)، اعلام نمودند که مقدار فعالیت آلترناتیو کمپلمان در سطوح ۰/۵ درصد و ۱ درصد عصاره آلوئه ورا در غذای کپور معمولی در مقایسه با گروه شاهد و تیمار ۰/۱ درصد از میزان بیشتری برخوردار بوده و دارای اختلاف معنی دار آماری بوده است. همچنین در

- Asadi, M., 2020. The effects of microencapsulated garlic (*Allium sativum*) extract on growth performance, body composition, immune response and antioxidant status of rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*) juveniles. *Journal of Applied Animal Research*, 48(1), pp.372-378. DOI: 10.1080/09712119.2020.1808473
3. Alishahi, M., Ranjbar, M.M., Ghorbanpour, M., Peyghan, R., Mesbah, M. and Razi Jalali, M., 2010. Effects of Dietary *Aloe vera* on Some Specific and Nonspecific Immunity in the Common Carp (*Cyprinus carpio*). *International Journal Veterinary Research*, 4(3), pp.189-195. DOI: 10.22059/ijvm.2010.21352
4. Alishahi, M. and Abdi, E., 2013. Effects of different levels of *Aloe vera* extract on growth performance, hemato-immunological indices of *Cyprinus carpio*. *Iranian Journal of Veterinary Science and Technology*, 5(2), pp.33-44. DOI: 10.22067/veterinary.v5i2.16908
5. Asadi, M.S., Mirvaghefi, A.R., Nematollahi, M. A., Banaee, M. and Ahmadi, K., 2012. Effects of Watercress (*Nasturtium nasturtium*) extract on some immunological parameters of rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*). *Open Veterinary Journal*, 2(1), pp.32-39. DOI: 10.5455/OVJ.2012.v2.i0.p32
6. Aly, S.A. and Mohamed, M.F., 2010. *Echinacea purpurea* and *Allium sativum* as immune stimulants in fish culture using Nile tilapia (*Oreochromis niloticus*). *Journal of Animal Physiology and Animal Nutrition*, 94(5), pp.31-39. DOI: 10.1111/j.1439-0396.2009.00971.x
7. Ayoola, S.O. and Ishola, H.O., 2020. The growth performance and genotoxicity effect of dietary *Aloe vera* on *Oreochromis niloticus* juveniles. *Aceh Journal of Animal Science*, 5(2), pp.92-97. DOI: 10.13170/ajas.5.2.16044
8. Bazari Moghaddam, S., Haghighi, M.,

مطالعه‌ای دیگر، افزودن شاهی آبی یا علف چشمه (*Nasturtium nasturtium*) به میزان ۱ درصد در جیره غذایی قزل‌آلای رنگین‌کمان توانست افزایش معنی‌داری در مقادیر فعالیت آلترناتیو کمپلمان نسبت به گروه شاهد ایجاد نماید (Asadi et al., 2012)، بطوری‌که مطالعات مذکور با نتایج مطالعه حاضر همسو می‌باشد. فعالیت مسیر آلترناتیو کمپلمان به عنوان یک مکانیسم دفاعی غیر اختصاصی نیرومند برای محافظت ماهی بر علیه طیف گسترده‌ای از ارگانیسم‌های پاتوژن نظیر باکتری‌ها، قارچ‌ها، ویروس‌ها و انگل‌ها به شمار می‌رود (Chiu et al., 2010).

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج مطالعه حاضر، می‌توان اذعان نمود که بکارگیری مقدار ۱/۵ درصد از عصاره آلوئه‌ورا توانسته است ضمن ارتقای فعالیت آنتی‌اکسیدانی، سطح ایمنی غیراختصاصی در تاسماهی سبیری را به طور قابل توجهی افزایش دهد.

سپاسگزاری

بدینوسیله از مساعدت کارشناسان محترم بخش بهداشت و بیماری‌ها و بخش آبرزی‌پروری انستیتو تحقیقات بین‌المللی ماهیان خاویاری سپاسگزاری می‌گردد.

منابع

1. Adamek, Z., Prokes, M., Barus, V. and Sukop, I., 2007. Diet and growth of 1+ Siberian sturgeon (*Acipenser baerii*) in alternative pond culture. *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 7(2), pp.153-160.
2. Adineh, H., Harsij, M., Jafaryan, H. and

- Soleimani Iraei, M. and Zorriehzahra, S. M.J., 2012. Effect of dietary supplementation of *Melissa officinalis* and *Aloe vera* on hematological traits, lipid oxidation of carcass and performance in rainbow trout (*Oncorhynchus Mykiss*). *Online Journal of Animal and Feed Research*, 2(1), pp.1-5.
15. Golestan, G., Salati, A., Keyvan Shokouh, S., Zakeri, M. and Moradian, H., 2015. Effect of dietary aloe vera on growth and lipid peroxidation indices in rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*). *Veterinary Research Forum*, 6(1), pp.63-67.
  16. Govind, P., Madhuri, S. and Mandloi, A, K., 2012. Immunostimulant effect of medicinal plants on fish. *International Research Journal of Pharmacy*, 3(3), pp.111-114.
  17. Haghighi, M., Sharif Rohani, M., Samadi, M., Tavol, M., Eslami, M. and Yusefi, R., 2014. Study of effects *Aloe vera* extract supplemented feed on hematological and immunological indices of rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*). *International journal of Advanced Biological and Biomedical Research*, 2(6), pp.2143-2154.
  18. Hung, S.S.O., 2017. Recent advances in sturgeon nutrition. *Animal Nutrition*, 3(3), pp.191-204. DOI: 10.1016/j.aninu.2017.05.005
  19. Lakshmi, P.T.V. and Rajalakshmi, P., 2011. Identification of phyto-components and its biological activities of *Aloe vera* (L.) through Gas Chromatography-Mass Spectrometry. *International Research Journal of Pharmacy*, 2(5), pp.247-249.
  20. Mandrioli, R., Mercolini, L., Ferranti, A., Fanali, S. and Raggi, M.R., 2011. Determination of aloe emodin in *Aloe vera* extracts and commercial formulations by HPLC with tandem UV absorption and fluorescence detection. *Food Chemistry*, 126(1), pp.387-393. DOI: 10.1016/j.foodchem.2010.10.112
  - Sharif Rohani, M. and Ghasemi, M., 2017. The effects of different levels of *Aloe vera* extract on some of the hematological and non-specific immune parameters in Siberian sturgeon (*Acipenser baerii*). *Iranian Journal of Fisheries Sciences*, 16(4), pp.1234-1247.
  9. Bazari Moghaddam, S., Masoumzadeh, M. and Jalilpour, J., 2020. Antiparasitic effects of extract *Zataria multiflora* extract in combating the parasite *Trichodina* and its effect on blood indices of Persian sturgeon (*Acipenser persicus*). *Journal of Aquaculture Development*, 10(4), pp.17-28. [In Persian]
  10. Bazari Moghaddam, S., Bagherzadeh Lakani, F., Jalilpour, J. and Masoumzadeh, M., 2023. Evaluation of antioxidant capacity in *Huso huso* fed with powdered extracts of *Echinacea purpurea* and *Allium sativum*. *Journal of Aquatic Nutrition*, 9(4), pp.87-98. [In Persian]
  11. Chiu, C.H., Cheng, C.H., Gua, W.R., Guu, Y.K. and Cheng, W., 2010. Dietary administration of the probiotic, *Saccharomyces cerevisiae* P13, enhanced the growth, innate immune responses, and disease resistance of the grouper, *Epinephelus coioides*. *Fish and Shellfish Immunology*, 29(6), pp.1053-1059. DOI: 10.1016/j.fsi.2010.08.019
  12. Choi, S.H., Park, K.H., Yoon, T.J., Kim, J.B., Jang, Y.S. and Choe, C.H., 2008. Dietary Korean mistletoe enhances cellular non-specific immune responses and survival of Japanese eel (*Anguilla japonica*). *Fish and Shellfish Immunology*, 24(1), pp.67-73. DOI: 10.1016/j.fsi.2007.08.007
  13. Devasagayam, T.P.A., Tilak, J.C., Bloor, K.K., Sane, K.S., Ghaskadbi, S. and Lele R.D., 2004. Free Radicals and Antioxidants in Human Health: Current Status and Future Prospects. *Journal of Association of Physicians of India*, 52, pp.794-804.
  14. Farahi, A., Kasiri, M., Sudagar, M.,

27. Salem, M.O.A. and Moammer, E.M.E., 2024. Potential benefits of *Aloe vera* derivative in aquaculture. *Journal of Bani Walid Society*, 7(2), pp.379-389. DOI: 10.58916/jhas.v9i2.269
28. Surjushe, A., Vasani, R. and Sapale, D.G. 2008. *Aloe vera*: A short review. *Indian Journal of Dermatology*, 53, pp.163–166. Doi: 10.4103/0019-5154.44785
29. Taghian, H., Sodagar, M., Yousefi, S., Paknejad, H. and Hajibeglou, A., 2023. The effect of adding *Sambucus ebulus* extract on growth performance, serum antioxidant activity and evaluation of immune-related genes in common carp (*Cyprinus carpio*). *Journal of Aquaculture Development*, 17(1), pp.1-14. DOI: 10.61186/aquadev.17.1.1
30. Wang, C., Xu, Q.Y., Xu, H., Zhu, Q., Zheng, Q.S. and Sun, D.J., 2011. Effects of aloe powder on the growth performance and plasma indices of sturgeon (*Acipenser baerii*). *Journal of Shanghai Ocean University*, 4, pp.123-132.
31. Yunus, Y.E., Anshary, H.N. and Zainuddin, E., 2021. Effect of Aloe Vera (*Aloe vera*) Extract on Growth and Hematological Performance in Nile Tilapia (*Oreochromis niloticus*). *International Journal of Scientific and Research Publications*, 11(2), pp.574–580. DOI:10.29322/IJSRP.11.02.2021.p11072
21. Mela, M., Guiloski, I.C., Doria, H.B., Rabitto, I.S., DaSilva, C.A., Maraschi, A.C., Prodócimo, V., Freire, C.A., Randi, M.A., OliveiraRibeiro, C.A. and SilvadeAssis, H.C., 2013. Risks of waterborne copper exposure to a cultivated freshwater Neotropical catfish (*Rhamdia quelen*). *Ecotoxicology and Environmental Safety*, 88, pp.108–116. DOI: 10.1016/j.ecoenv.2012.11.002
22. Peixoto, M. J., Svendsen, J.C., Malte, H., Pereira, L.F., Carvalho, P., Pereira, R., Gonçalves, J.F. and Ozório, R.O., 2016. Diets supplemented with seaweed affect metabolic rate, innate immune, and antioxidant responses, but not individual growth rate in European seabass (*Dicentrarchus labrax*). *Journal of Applied Phycology*, 28(3), pp.2061-2071. DOI: 10.1007/s10811-015-0736-9
23. Qasim, M.A.A. and Mohsen, T.S., 2022. Effect of adding different levels of gel and coating dried *Aloe vera* leaves to the diets on *Cyprinus carpio* performance. *International Journal of Health Sciences*, 6(53), pp.3642–3651. DOI: 10.53730/ijhs.v6nS3.6589
24. Raissy, M., Seyed Hasani, A. and Yousefi, S., 2021. Effects of Echinacea on fish growth and health: A review. *Journal of Medicinal Herbs*, 12(4), pp.13-26. DOI: 10.30495/MEDHERB.2021.687324
25. Reardon A.M. and Bhat, H.K., 2007. Methylmercury neurotoxicity: Role of oxidative stress. *Toxicological and Environmental Chemistry*, 89(3), pp.535-554. DOI: 10.1080/02772240701201158
26. Sahoo, P.K., Mahapatra, K.D., Saha, J.N., Barat, A., Sahoo, M., Mohanty, B.R., Gjerde, B., Odegard, J., Rye, M. and Salte, R., 2008. Family association between immune parameters and resistance to *Aeromonas hydrophila* infection in the Indian major carp, *Labeo rohita*. *Fish and Shellfish Immunology*, 25(1-2), pp.163-169. DOI: 10.1016/j.fsi.2008.04.003